

"21.yüzyılda Türkiye'de Güzel Sanatlar Eğitimi ve Güzel Sanatlar Eğitiminde Yaşanan Sorunlar"ın ne olacağı konusundaki görüşlerime değinmeden önce, 20. yüzyılda Ülkemizde güzel sanatlar eğitiminin durumundan kısaca söz etmek istiyorum.

Bilindiği üzere, 18. yüzyılın başlarından 20. yüzyıl başlarına değin, iki yüzyıl boyunca, Osmanlı sisteminin ilkeleri birer birer değişmiş, "Tanrı düzeni" yerine "tabiat düzeni"; "gelenek" yerine "ilerleme"; "denge" yerine "devrim" gibi kavramlar gelmiştir. 18. yüzyıl sahnesinin açılmasıyla Osmanlı'nın geleneksel kurumlarını diriltme çabası paralelinde önce, makine, arazi, araç, silah vb. konuların daha iyi öğretilmesi amacıyla Mühendishane-i Berri-i Hümayun (1795) programlarına teknik resim dersleri girmiş ve bu değişim ilerleyen süreçte sadece sanat eğitimi veren bir kurum olan Sanayi-i Nefise Mektebi'nin (1883) açılmasıyla devam etmiştir. Batılı anlamda sanat eğitimi veren bu kurum, 1927'de Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, 1982'de ise Mimar Sinan Üniversitesi adını almıştır.

Sanayi-i Nefise Mektebi, erkeklerin öğrenci olarak kabul edildiği bir okul olmasından dolayı, toplumsal değişimlere bağlı olarak, kızların eğitiminin önem kazanmasıyla, 1914'de kız öğrenciler için İnas Sanayi-i Nefise Mektebi kurulmuş ve 1925 yılında iki okul birleştirilmiştir. Kurulduğu yıllardan 1970 li yıllara kadar temeli Rönesans'a kadar uzanan "atölye" sistemi içerisinde "usta-çırak" ilişkisine dayalı anlayışta bir eğitim veren Sanayi-i Nefise Mektebi'nin, eğitim sistemi ister istemez daha sonra kurulacak olan sanat eğitimi kurumlarını da derinden etkilemiştir.

Cumhuriyet döneminde, Türkiye'nin siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel yönden geçirdiği değişim paralelinde, devletin güzel sanatlara ilgisi ve desteği artmış, güzel sanatların her alanında başlatılan yenileşme çabası, güçlü bir ivme kazanmıştır. Orta dereceli okullara öğretmen yetiştirilmesine yönelik en köklü girişim olan Gazi Orta Muallim Mektebi'nde, 1932-1933 öğretim yılında Resim-İş şubesi açılmıştır. Resim şubesi, pek çok sanatçının yetişmesi ve Türkiye'de ilk kez resim öğretmeni yetiştiren bir kurum olması nedeniyle ayrı bir önem taşımaktadır. Burası daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü ilerleyen süreçte de Gazi Eğitim Fakültesi Resim-İş Bölümü adını almıştır.

Türkiye'de plâstik sanatlar alanında, sanatçı

yetiştirme hedefli önemli bir diğer kurum, 1956-1957 öğretim yılında İstanbul'da açılan Tatbiki Sanatlar Yüksekokuludur. Tatbiki Sanatlar Yüksekokulunun kuruluş amacı, uygulamalı sanatlar ve tasarım alanında çalışacak profesyoneller yetiştirmektir. Kurum; grafik, içmimarlık, seramik, tekstil tasarım atölyeleriyle eğitime başlamıştır.1982'de Marmara Üniversitesi'ne bağlanarak Güzel Sanatlar Fakültesi adını almıştır. 1983'de Hacettepe Üniversitesi'nde, 1985'de Anadolu Üniversitesi'nde Güzel Sanatlar Fakültesi kurulmasıyla birlikte Güzel Sanatlar Fakültesi sayıları giderek artmış 2002-2003 öğretim yılında 22'ye, bugünlerde ise 50'ye ulaşmıştır. Genel eğilim ise, her üniversiteye bağlı bir güzel sanatlar fakültesi açılması yönündedir.

Akademi'de ve diğer fakültelerde 1970'li yıllara kadar devam eden "atölye" içerisinde "usta-çırak" ilişkisine dayalı bir eğitim anlayışı, 1970'li yıllardan sonra yavaş yavaş terk edilmişse de "atölye" sistemi bu gün pek çok fakültemizde devam etmektedir.

İlerleyen süreçte, bilim ve teknolojinin hızla ilerlemesi sosyo-ekonomik ve kültürel yapının değişimi, sanayileşme ve ona bağlı olarak gelişen kentleşme, başkaldırılar, polemikler ve zorlamalar gibi çok çeşitli etkenler, sananın değişimine ve gelişimine sebep olmaktadır. Toplum için sosyal bir gereksinim olan sanat da, her toplumda kendine uygun yöntemler bularak kendi koşullarına uygun biçimde gelişmektedir. Bilindiği üzere, ilkel bir kültürden gelişmiş bir kültüre, ilkel bir ekonomiden, ileri bir ekonomiye ve ileri bir üretim aşanasına geçebilmek için toplumu meydana getiren insanların eğitilmesi gerekir. Zira eğitim, toplumdaki sosyal değişmelere olanak sağladığı gibi bu değişmelere uygun insan tipinin de yaratılmasında önemli bir etken sayılmaktadır.

İnsan yaşamında koşullar ve olanaklar sürekli değiştiğine göre, onun bulunduğu ortamları iletişim kurup koruyabilmesi, çevresindeki dengeye ayak uydurabilmesi, bireyin yaratma ve tasarlama yeteneğine bağlı olduğu gibi bilgili olmasına da bağlıdır. Sanatçı dan da kültürlü bir kişi olması beklendiği kadar, teknik yönden de yetkin bir kişi olması beklenmektedir. Bu da, ancak fakültelerimizde verilecek sağlam bir eğitimle gerçekleştirilebilir.

Henüz başlangıcında saydığımız 21. yüz yıl uzmanlar tarafından bilgi çağı olarak kabul edilmektedir.

Bilgi çağında bilgiyi yok sayarak yüksek değerlerde estetik yapıtlar ortaya koymaksa neredeyse inkânsız gibi görünmektedir. Amacı, resim, heykel, grafik, seramik, tekstil vb. sanat dallarında öğrencileri eğiterek topluma kazandırmak olan Güzel Sanatlar Fakülteleri de çağa ayak uydurmak zorundadır.

Daha önce Güzel Sanatlar Fakültelerinin sayılarının 50 ye ulaştığını ve her üniversitede Güzel Sanatlar Fakültelerinin açılması yönünde bir eğilim olduğundan bahsetmiştim. Bu durumda artan sayıya bağlı olarak, kurumların niteliğinin de geliştirilmesi ayrı bir önem teşkil etmektedir. Bu gün fakültelerimizin birçoğunda verilen sanat eğitiminin temeli, inkânlar doğrultusunda bir kısım düzenlemeler yapılmakla birlikte atölye sistemine dayandırılmaktadır. Bu sistemde ikinci sınıftan itibaren bir atölye hocası, varsa yardımcı elemanlar ki bunun pek çok fakültemizde olduğunu söylemek mümkün değildir ve bu atölyede farklı sınıflardan öğrenciler. Bir atölyede birkaç öğretim elemanının bulunması günümüz için doğru gibi görünmektedir. Zira bu sistem öğrencinin farklı kimselerden farklı eleştiriler alarak çoğulcu bir anlayışta yetişmesine zemin hazırlamaktadır. Ancak, aynı atölyede birkaç öğretim elemanı bulundurma şansı yakalayamayan ve usta çırak ilişkisi içerisinde derslerin yürütüldüğü fakültelerimizde ise öğrenci hangi hocanın atölyesinde yetişmişse o hocanın küçük bir modeli durumunda kalabilmektedir. Bunun da ileriki süreçte Ülkemizde çoğulcu bir sanat anlayışının kısırlaşmasına yol açacağı muhakkaktır. Bu noktadan hareketle, karşımıza bazı sorunlar çıkmaktadır. Bu da öğretim elemanı yetiştirilmesinde karşılaşılan güçlüklerdir. Öğrenciler üreten, kendi sanatını yapan, dünyayı takip eden, hem teorisiyle, hem uygulamasıyla belirli bir düzeye gelen hocanın arkasından gider. Onun için fakülterlere seçilen öğretim elemanlarının nitelikli olmasına dikkat edilmeli, araştırma görevlilerinin lisansüstü eğitimleri yaptırılmalıdır. Ne yazık ki pek çok güzel sanatlar fakültesi kendi elemanını lisansüstü düzeyde yetiştirememekte ya da kendisine yetiştirecek eleman bulamamaktadır. Bunu da öğretim elemanı adayının önüne konan farklı baraj niteliğindeki sınavlara ve yönetmeliklere bağlamak mümkündür. Özellikle lisansüstü eğitim açabilen üniversitelerimizin sosyal bilimler ve güzel sanatlar enstitülerinin baraj puanlarında daha esnek olmalarında yarar vardır. Henüz doktora ya da sanatta yeterlilik aşamasında doçentlik baraj puanının üstünde bir dil puanının istenmesi gelecekte nitelikli öğretim elemanının yetişmesini daha da güçleştirecektir.

Günümüzde lisansüstü düzeyde mastır, yeterlilik ya da doktora programları halen birçok üniversitede rektörlüklere bağlı Sosyal Bilimler Enstitüleri tarafından yürütülmektedir. İdeal olanı ise bu programların, Güzel Sanatlar Enstitüleri tarafından yürütülmesidir. Lisansüstü eğitimde karşımıza çıkabilen sorunlardan bir diğeri de, kâğıt üzerinde akademik unvana sahip herkesin hocalık yapabilmesinden kaynaklanmaktadır. Oysa lisansüstü eğitimde görev alacak öğretim elemanları ve verecekleri

dersler bir takım kriterlere bağlanmalı, verilen dersle öğretim elemanının uzmanlık alanı ilişkilendirilmeli ve zaman içerisinde denetlenmelidir.

Daha önce, 21. yüz yılın uzmanlar tarafından bilgi çağı olarak kabul edildiğini söylemiştim. Geleceğin sanatçılarının nitelikli yetiştirilebilmesi Fakültelerimiz bölümlerinde uygulanan programlarla da kuşkusuz yakından ilişkilidir. Ayırıştırılmış farklı alanlar yerine, disiplinler arası ilişkilerin yoğun olduğu birbiriyle geçirgenlik ve iletişim sağlayabilecek olan programların hazırlanması kanımca daha uygundur. Birinci sınıfta tüm bölümlere açık ortak dersler konulmalı, plastik ve görsel-işitsel sanatlar yakından tanınmalı, ilerleyen süreçte öğrencilerin bir başka bölümden ders almasına imkân verilmelidir. Avrupa birliği kapsamında Socrates ve Erasmus Programlarına öğrenci ve öğretim elemanlarının, projeler sunarak katılmaları sağlanmalı, karşılıklı değişim programlarıyla, geleceğin sanatçıları Avrupa ülkeleri ile tanıştırılmalıdır. Ki, Avrupa üniversitelerinin' de bu dayanışmaya sıcak baktığı bilinmektedir.

Bilindiği üzere sanatsal ve bilimsel etkinlikler, toplam kalitenin artırılmasında önem taşımaktadır. Bu nedenle uluslar arası başarılar kazanmış sanatçıların fakültelerdeki etkinliklerine ağırlık verilmeli, ulusal ve uluslararası sempozyum, kongre, sergi, konser, work shop, performans vb. etkinlikler düzenlenmelidir.

Eğitim anlayış ve sisteminden kaynaklanan zayıflık ve ayrılıkların yanı sıra toplumumuzdaki kentsel ve yöresel yaşamın ekonomik ve kültürel farklılıkları, sürekli değişen sosyo ekonomik ortamın oluşturduğu toplumsal değişimler vb. sanatın toplumda yaygınlaşmasını engellemektedir. Toplum-Sanatçı-Sanat Yapıtı üçlüsünde ortaya çıkan ana sorun da aslında bunlara bağlı olarak gelişmekte, bu da gerek öğrencilerin eğitimi sürecine gerekse eğitim sonrası yaşama dolaylı olarak yansımaktadır.

Gerek eğitim sürecinin daha verimli geçmesi, gerekse eğitim sonrası yaşanan sorunların giderilmesi kuşkusuz zaman alacaktır. Ancak bu sorunları aşgari düzeye çekmek öncelikle sanat eğitimi veren kurumlara, devlete ve topluma düşmektedir.

Fakültelerimizin amacı, birinci derecede sanatçı adayları yetiştirmektir. Ancak dört yıllık bir eğitimden sonra mezun olan her sanatçı adayını sanatçı olarak kabul edebilmek mümkün değildir. Ülkemizde, sanat eğitimi veren kurumlar, eğitimlerini tamamlayıp mezun olan adaya sanatını daha fazla geliştirme imkânını yeteri düzeyde verememektedir. Üniversite sonrası eğitime yönelik, sanat merkezleri olmadığından, sınırlı sayıda mevcut Resim ve Heykel Müzeleri de bu ortamı sağlayamadığından sanatçı adayları genellikle kendi atölyelerine kapanıp sanatını yanlış bir çerçeve içerisinde sürdürmek zorunda kalabilmektedirler. Bunun önlenmesi için sanat eğitimi veren kurumların lisansüstü eğitime ağırlık vermesi, Resim ve Heykel Müzelerinin ya da diğer açılacak merkezlerin genç sanatçı

adaylarına, lisans sonrası eğitim alabilecekleri imkânlar sunması ve bu imkânlar dâhilinde yurt içi ve yurt dışı tecrübeler gerçekleştirebilecekleri ortamlar hazırlaması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ersoy, Ayla. (1996). "Sanat İçin Eğitim, Eğitim İçin Sanat", **Türkiye'de Sanat Dergisi**, S. 26, s. 40-44
- Giray, Kıymet. (1996). "Sanat Eğitimi", **Türkiye'de Sanat Dergisi**, S. 26, s. 35-39
- Ulusoy, Demet. (2005). **Sanatın Sosyal Sınırları**, Ankara: Ütopya Yayınevi
- İskender, K. (1990). 1960-90: "Türk Resminin Gelişim Süreci İçinde Çağdaşlık Kavramının Anlamı", **Sanat Çevresi**, S. 140, S. 22-24
- <http://www.telifhaklari.gov.tr/>, Sanatçı Yetiştirme Hedefli Kurumlarda Plastik Sanatlar Eğitimi